

Orvosok és orvosi érdekképviselés a magyar Országgyűlés Felsőházában (1927–1944)

Mudrák József

A magyar Országgyűlés második kamaráját alkotó, 1927 és 1944 között létezett Felsőház az 1918 előtt működött Főrendiház mintáját követve, de már demokratikusabb szellemben és felosztásban működött [1]. Az 1926. évi XXII. törvénycikk hozta létre a Felsőházat, amely 1927 januárjában kezdte meg működését. Célkitűzése szerint a második kamara inkább érdekképviselési és szakmai alapon épült fel, szemben a főleg politikusokból álló Képviselőházzal. Tagjai között az arisztokraták és az egyházi vezetők mellett helyet kaptak a fontosabb bíróságok, a felsőoktatási és tudományos intézmények, valamint gazdasági szervezetek képviselői is, továbbá – mintegy korrekciós keretként – az államfő is nevezhetett ki tagokat [2].

Már a Felsőház megalakulásától az Országos Orvosszövetségnek lett képviselője, s a többi érdekképviseléstől eltérő módon nem maga a képviselt szervezet delegálta, hanem Horthy Miklós kormányzó nevezte ki a tagok közül. *„Az államfő a 23. §. alapján kinevezetteken felül az orvosi kamarák megalakulásáig a minisztérium előterjesztésére egy felsőházi tagot nevez ki az Országos Orvosszövetség által e célra közgyűlési határozattal javaslatba hozott három jelölt közül”* [3]. 1927-től 1932-ig Gerlóczy Zsigmond (1863–1937) bőrgyógyász, a Szent Rókus Kórház főorvosa volt a képviselő, majd 1932 és 1937 között a gyomorvarró gépéről ismert Hüttl Hümér (1868–1940) sebész főorvos.

Az orvosi rendtartásról szóló 1936. évi I. törvénycikk az I. fejezetében az Országos Orvosszövetség helyett létrehozta az orvosi kamarákat. Ugyanezen törvény intézkedett a felsőházi képviselétről is: *„Az országos közgyűlés a kamarai tagok közül két felsőházi tagot és két pótagot választ. Az egyik tagot és az egyik pótagot azok közül kell választani, akik valamely vidéki kamara tagjai”* [4]. A szervezési munkálatok befejezése után, 1937 októberétől a megalakuló Országos Orvosi Kamara delegáltott képviselőket a Felsőházba, méghozzá két tagot is, az egyiket a vidéki kerületi orvosi kamarák, a másikat a fővárosi kerületi orvosi kamara képviselésében. A vidéki kamarák képviselője vitéz Meskó Zoltán (1875–1946) orvos-tábornok lett (aki nem keverendő össze a hasonló nevű szélsőjobboldali országgyűlési képviselővel), és aktív közreműködője, gyakori felszólalója lett az amúgy

passzív Felsőháznak. A budapesti kamarát előbb a nagy tekintélyű Verebély Tibor (1875–1941) sebészprofesszor képviselte, majd az ő 1941. márciusi váratlan halála után helyére az addigi pótag Orsós Ferenc (1879–1962) törvényszéki orvostani professzor került [5].

A felsőházi törvény szerint a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem mindegyik kara küldhetett képviselőt. Az Orvostudományi Kar elsőként az idős Hoór Károly (1858–1927) szemészt küldte be, de ő még 1927 decemberében elhunyt. 1928-tól 1934. évi nyugdíjazásáig Lenhossék Mihály (1863–1937) anatómus (Szent-Györgyi Albert nagybátyja), majd 1934-től 1938. évi nyugdíjazásáig Nékám Lajos (1868–1957) bőrgyógyász volt a tag, 1938-tól 1944 végéig pedig Bakay Lajos (1880–1959) sebészprofesszor képviselte a budapesti orvosi kart.

A vidéki egyetemek egy-egy tagot delegálhattak, akik között voltak orvosok is: a debreceni Tisza István Tudományegyetem 1937–38-ban a bőrgyógyász Neuber Ede (1882–1946), majd 1938-tól 1944-ig a sebész Hüttl Tivadar (1884–1955) képviselte. A szegedi Ferenc József Tudományegyetem képviselője 1933-tól 1938. évi haláláig Berecz János (1882–1938) nőgyógyász, majd 1939–40-ben a Nobel-díjas Szent-Györgyi Albert (1893–1986) volt. A pécsi Erzsébet Tudományegyetem – a megmaradás és a Pécsre való elhelyezés iránti hálából – 1927-től 1942. évi nyugdíjazásáig végig Pekár Mihály (1871–1942) élettani professzort választotta meg. A II. bécsi döntés után újjászervezett kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem képviselője is orvos lett: Miskolczi Dezső (1894–1978) ideggyógyászt választották meg, aki 1943 végéig töltötte be a megbízatást.

Még az államfő által élethossziglan kinevezettek között is találunk orvost: báró Korányi Sándor (1866–1944), a budapesti egyetemi III. Számú Belgyógyászati Klinika – a legendás Korányi-klinika – vezetője óriási köztisztelőnek örvendett.

A következő évi költségvetés tárgyalásakor minden évben sokuk felszólalt, és vagy társadalomegészségügyi kérdésekre (például Neuber Ede az ifjúság egészségvédelmére, illetve a magyar *lex veneris* szükségességére) vagy küldő intézményük fejlesztésére, felszerelési hiá-

nyosságaik pótlására (például Lenhossék Mihály vagy Nékám Lajos) hívták fel a figyelmet. Ugyanakkor olyanok is voltak, akik a jobbratolódást meglovagolva, a kurzust kiszolgálva akár a polgárjogokat szűkítő javaslatok érdekében szólaltak fel (például Orsós Ferenc és vitéz Meskó Zoltán a III. zsidótörvényt előkészítő és a házassági jogot újraszabályozó, ún. fajvédelmi törvény felsőházi vitájában) [6].

Összességében elmondható, hogy az orvosok és az orvosszakma képviselői a Felsőház tagjainak kb. 1–2%-át tették ki, így nem képviselhettek nagyobb politikai erőt, de szakmai kérdésekben mindig hozzászóltak, és szaktudásukkal igyekeztek befolyásolni a törvényhozást.

Irodalom

- [1] Püski L. The history of the Hungarian Upper House 1927–1945. [A magyar Felsőház története 1927–1945.] Napvilág Kiadó, Budapest, 2000. [Hungarian]
- [2] Mudrák J. Representation of the higher educational and scientific institutions in the Upper House of the Hungarian Parliament in 1927–1944. [Felsőoktatási és tudományos intézmények képviselete a magyar Országgyűlés Felsőházában, 1927–1944.]

Debreceni Egyetem, Gerundium – Felsőoktatási Közlemények 2019; 9(4): 79–93. [Hungarian]

- [3] Act XII. of year 1926. Chapter 1, Part 7, § 24, Paragraph 1. [1926. évi XII. törvénycikk az Országgyűlés felsőházáról. 1. fejezet, 7. rész, 24. §, 1. bekezdés.] [Hungarian]
- [4] Act I. of year 1936. Chapter 6 (Miscellaneous provisions), § 58, Paragraph 1. [1936. évi I. törvénycikk, 6. fejezet (Vegyes rendelkezések), 58. §, 1. bekezdés.] [Hungarian]
- [5] The deputies: Medical Chamber of Budapest district: Ferenc Orsós from 1937, later László Csík chief medical officer, managing vice-president of Medical Chamber of Budapest district from 1943; country medical chambers: Tivadar Hüttl from 1937, later Ernő Novák, professor of Operative Techniques and Surgical Research and Urology in Kolozsvár (now: Cluj, Romania) from 1943. [A póttagok: budapesti kerületi kamara: 1937-től Orsós Ferenc, majd 1943-tól vitéz Csík László főorvos, a budapesti orvosi kamara ügyvezető-alelnöke; vidéki kerületi kamarák: 1937-től Hüttl Tivadar, majd 1943-tól vitéz Novák Ernő kolozsvári sebészeti műtéttani és urológiai professzor.] [Hungarian]
- [6] Vizi ESz. The “Orsós-case” or responsibility of the scientist. [Az „Orsós-ügy” avagy a tudós felelőssége.] Magy Tud. 1994; 3: 326–335. [Hungarian]

(Mudrák József dr.,
Debrecen, Görgey u. 16., 4032
e-mail: mudrak.jozsef@unideb.hu)

„Gloriam qui spreverit, veram habebit.”
(Az szerez igazi dicsőséget, aki nem fut utána.)